

سَلَامٌ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده هنر و معماری، گروه شهرسازی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: طراحی و برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای

عنوان:

برنامه ریزی ارتقاء پتانسیل های گردشگری مذهبی، رهیافتی
در جهت توسعه شهر قم

استاد راهنما :

آقای دکتر احمدیان

استاد مشاور :

خانم دکتر مدیری

پژوهشگر:

محمد جواد بشری

زمستان ۱۳۹۰

پیشکش بہ دستان پر مهر و پشمان زندگی بخش پدر و مادرم
آن دو کہ وجودشان فروغ حیات را در دلم زندہ نگہ می دارد

و تقدیم بہ ہمسرمہربان و برادر عزیزم،

کہ ہموارہ یار و یاور من بودہ اند

و سرانجام، تقدیم بہ تمامی افرادی کہ در راہ تحصیل علم، پشتیبان من بودہ اند

باشکر از زحمات اساتید گرامیم

آقای دکتر رضا احمدیان

که راهنمایی این پایان نامه را به عهده داشتند و مرابا صبر و حوصله در انجام این پژوهش یاری دادند

و خانم دکتر مدیری،

به دلیل رهنمودها و راهنمایی های ارزنده شان،

نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

فهرست

عنوان

صفحه

فصل ۱: کلیات تحقیق

مقدمه	۱
۱-۱- بیان مساله	۲
۲-۱- اهداف تحقیق	۵
۳-۱- سئوالات	۵
۴-۱- پیشینه تحقیق	۵
۵-۱- روش تحقیق	۸
۶-۱- روش جمع آوری اطلاعات	۹
۷-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۹
۸-۱- فرآیند تحقیق	۹
۹-۱- قلمرو پژوهش	۱۰
۱۰-۱- تعاریف و اصطلاحات	۱۰
۱-۱۰-۱- واژه شناسی	۱۱
۲-۱۰-۱- اصطلاحات عمومی	۱۲
۳-۱۰-۱- اصطلاحات خاص	۱۶
۱۱-۱- مشکلات تحقیق	۲۰

فصل ۲: مبانی نظری

مقدمه	۲۲
۱-۲- ویژگیهای صنعت توریسم	۲۳
۲-۲- تاریخچه برنامه ریزی توریسم	۲۵
۳-۲- عناصر و اجزای تشکیل دهنده توریسم	۲۹
۲-۳-۱- جاذبه های گردشگری و انواع آن	۳۰
۲-۳-۲- تأسیسات اقامتی	۳۱
۲-۳-۳- نیازهای حمل و نقلی و اهمیت آن	۳۲

۳۳	۲-۴- برنامه ریزی توریسم
۳۴	۲-۵- اثرات برنامه ریزی توریسم
۳۵	۲-۶- اهداف در برنامه ریزی توریسم
۳۶	۲-۷- انواع برنامه ریزی توریسم
۳۸	۲-۷-۱- برنامه ریزی گردشگری در سطح ملی
۴۰	۲-۷-۲- برنامه ریزی گردشگری در سطح منطقیهای
۴۲	۲-۷-۳- برنامه ریزی گردشگری در سطح محلی
۴۳	۲-۷-۴- برنامه ریزی ویژه اماکن خاص
۴۴	۲-۸- شهر نشینی و توریسم
۴۵	۲-۹- برنامه ریزی توریسم شهری
۴۸	۲-۱۰- توریسم مذهبی
۵۱	۲-۱۰-۱- شهرهای زیارتی (مذهبی)
۵۳	۲-۱۰-۲- تاریخچه سفرهای زیارتی
۵۴	۲-۱۰-۳- سیر و سیاحت از دیدگاه اسلام و قرآن
۵۶	۲-۱۰-۴- مذهب و گردشگری از دیدگاه UN WTO
۵۷	۲-۱۰-۵- تقسیم بندی انواع توریسم مذهبی
۶۰	۲-۱۰-۶- ویژگی های سفرهای مذهبی
۶۱	۲-۱۱- بررسی تجارب در زمینه برنامه ریزی توریسم
۶۱	۲-۱۱-۱- بررسی تجارب جهانی در زمینه تعیین هدفهای برنامه ریزی
۶۴	۲-۱۱-۱-۱- مالزی
۶۷	۲-۱۱-۱-۲- امارات
۷۰	۲-۱۱-۱-۳- ترکیه
۷۹	۲-۱۱-۲- بررسی اهداف در نظر گرفته شده در طرحهای فرادست
۸۰	۲-۱۱-۳- بررسی وضع موجود گردشگری استان
۸۳	جمع بندی

فصل ۳: روش شناسی تحقیق

مقدمه	۸۷
۳-۱- روش تحقیق	۸۸
۳-۲- مراحل و گامهای مطرح در برنامه‌ریزی توریسم	۸۸
۳-۳- برنامه ریزی استراتژیک	۹۶
۳-۴- ابزار گردآوری اطلاعات	۹۹
۳-۵- روش تجزیه و تحلیل داده ها	۱۰۰
۳-۵-۱- مدل تجزیه و تحلیل SWOT	۱۰۰
۳-۵-۱-۱- مراحل پیاده سازی آنالیز SWOT	۱۰۱
۳-۵-۱-۲- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)	۱۰۳
۳-۵-۱-۳- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)	۱۰۴
۳-۵-۱-۴- ماتریس تهدیدات، فرصت ها، نقاط قوت و نقاط ضعف (SWOT)	۱۰۵
۳-۵-۱-۵- ماتریس داخلی و خارجی (IE)	۱۰۸
۳-۶- مدل چشم انداز سازی CDS	۱۱۳
جمع بندی	۱۱۳

فصل ۴: یافته های تحقیق (شناخت و تحلیل نمونه موردی)

مقدمه	۱۱۵
۴-۱- مطالعه موردی	۱۱۵
۴-۲- تاریخچه مختصر قم	۱۱۶
۴-۳- موقعیت استان قم	۱۱۷
۴-۴- جغرافیای استان قم	۱۲۰
۴-۵- جمعیت و مردم	۱۲۰
۴-۶- شهر قم	۱۲۱
۴-۸- وجه تسمیه شهر قم	۱۲۴
۴-۹- نقش شهر قم	۱۲۴

- ۱۲۵ ..... ۴-۹-۱- نقش ملی
- ۱۲۵ ..... ۴-۹-۲- نقش منطقه‌ای
- ۱۲۷ ..... ۴-۱۰-۱- طرح های فرادست گردشگری استان قم
- ۱۲۷ ..... ۴-۱۰-۱- طرح جامع گردشگری استان قم
- ۱۳۱ ..... ۴-۱۰-۲- طرح جامع گردشگری منطقه نمونه جمکران
- ۱۳۴ ..... ۴-۱۱-۱- جاذبه های و عناصر گردشگری شهر قم
- ۱۳۴ ..... ۴-۱۱-۱- منابع و جاذبه های گردشگری
- ۱۳۵ ..... ۴-۱۱-۱- امامزاده ها و زیارتگاه های قم
- ۱۴۰ ..... ۴-۱۱-۲- بناها و اماکن مذهبی قم
- ۱۴۵ ..... ۴-۱۱-۱- جاذبه های تاریخی و باستانی (بناها و یادمان های قدیمی) ...
- ۱۴۹ ..... ۴-۱۱-۵- بازارها و سراهای قدیمی
- ۱۵۱ ..... ۴-۱۱-۶- آرامگاه های تاریخی
- ۱۵۵ ..... ۴-۱۱-۷- موزه
- ۱۵۷ ..... ۴-۱۲- امکانات اقامتی
- ۱۶۱ ..... ۴-۱۳- حمل و نقل
- ۱۶۲ ..... ۴-۱۳-۱- دسترسی زمینی - جاده‌ای
- ۱۶۲ ..... ۴-۱۳-۲- دسترسی زمینی _ راه آهن
- ۱۶۳ ..... ۴-۱۳-۳- دسترسی هوایی
- ۱۴-۴- فرآیند تدوین راهبردها جهت برنامه ریزی ارتقاء پتانسیل های توریسم مذهبی شهر قم ۱۶۳
- ۱۶۴ ..... ۴-۱۴-۱- مرحله اول: مرحله ورود اطلاعات
- ۱۶۵ ..... ۴-۱۴-۲- ارزیابی عوامل محیط خارجی (EFE)
- ۱۷۰ ..... ۴-۱۴-۳- ارزیابی عوامل محیط داخلی (IFE)
- ۱۷۳ ..... ۴-۱۴-۴- مرحله دوم : مرحله تطبیق
- ۴-۱۴-۵- تشکیل ماتریس نقاط ضعف، نقاط قوت، تهدیدها و فرصت ها (تدوین راهبرد) ۱۷۳

۴-۱۴-۶- تشکیل ماتریس داخلی و خارجی (انتخاب راهبردهای قابل قبول) ۱۷۶
۴-۱۴-۷- مرحله سوم: مرحله تصمیم گیری (اولویت بندی راهبردهای قابل قبول) ۱۷۸

فصل ۵: نتایج تحقیق و ارائه پیشنهادها

۵-۱- چشم انداز ۱۸۸
۵-۲- تبیین اهداف کلان ۱۸۸
۵-۳- راهبردها و سیاستها ۱۹۰
۵-۴- اهداف و سیاستهای عملیاتی ۱۹۰
۵-۵- تعریف پروژه ها و برنامه های خرد ۱۹۸
۵-۵-۱- پروژه های موضوعی ۱۹۸
۵-۵-۲- پروژه های موضعی ۱۹۹
۵-۶- پیشنهادات ۲۰۳
۵-۶-۱- پیشنهاد اقدامات ۲۰۵
منابع ۲۰۷

فهرست جدول‌ها

- جدول شماره ۳-۱- : چارچوب تحلیلی برای تدوین راهبرد ۱۰۲
- جدول شماره ۳-۲- : استراتژی های چهارگانه ماتریس SWOT و نحوه تعیین آن ۱۰۵
- جدول ۳-۳- : ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی ۱۰۹
- جدول شماره ۴-۱- : نقش های موجود یا قابل اعمال در عرصه هر ناحیه گردشگری استان قم ۱۲۹
- جدول شماره ۴-۲- : قابلیت ها و عملکردهای مناطق نمونه گردشگری استان قم ۱۳۱
- جدول شماره ۴-۳- : تعداد و مشخصات هتل های قم ۱۵۸
- جدول شماره ۴-۴- : تعداد و مشخصات مسافرخانه های قم ۱۶۰
- جدول شماره ۴-۵- : جدول عوامل خارجی تأثیرگذار (جاذبه ها) ۱۶۶
- جدول شماره ۴-۶- : جدول عوامل خارجی تأثیرگذار (تسهیلات و خدمات) ۱۶۶
- جدول شماره ۴-۷- : جدول عوامل خارجی تأثیرگذار (حمل و نقل) ۱۶۷
- جدول شماره ۴-۸- : ماتریس عوامل خارجی گردشگری مذهبی شهر قم ۱۶۹
- جدول شماره ۴-۹- : جدول عوامل داخلی تأثیرگذار (جاذبه ها) ۱۷۰
- جدول شماره ۴-۱۰- : جدول عوامل داخلی تأثیرگذار (تسهیلات و خدمات) ۱۷۱
- جدول شماره ۴-۱۱- : جدول عوامل داخلی تأثیرگذار (حمل و نقل) ۱۷۱
- جدول شماره ۴-۱۲- : ماتریس عوامل داخلی گردشگری مذهبی شهر قم ۱۷۲
- جدول شماره ۴-۱۳- : ماتریس تهدیدها، فرصت ها، نقاط قوت و نقاط ضعف (SWOT) ۱۷۶
- گردشگری مذهبی قم ۱۷۶
- جدول شماره ۴-۱۴- : جدول برنامه ریزی کمی استراتژیک (اولویت بندی راهبردهای درخور قبول WO) ۱۸۱
- جدول شماره ۴-۱۵- : جدول برنامه ریزی کمی استراتژیک (اولویت بندی راهبردهای درخور قبول SO) ۱۸۲
- جدول شماره ۴-۱۶- : نتایج اولویت بندی راهبردهای WO ۱۸۴
- جدول شماره ۴-۱۷- : نتایج اولویت بندی راهبردهای SO ۱۸۴
- جدول شماره ۴-۱۸- : اولویت بندی جاذبه های گردشگری جهت تعیین محورهای گردشگری ۱۸۵

فهرست نمودارها

- نمودار شماره ۱-۲- : سطوح متعامل مطرح در برنامه ریزی گردشگری ۳۷
- نمودار شماره ۱-۳- : مراحل و فرآیند برنامه ریزی ۹۰
- نمودار شماره ۲-۳- : مراحل کلی برنامه ریزی گردشگری ۹۱
- نمودار شماره ۳-۳- : فرایند تفصیلی برنامه ریزی گردشگری ۹۲
- نمودار شماره ۴-۳- : فرایند برنامه ریزی گردشگری ۹۳
- نمودار شماره ۵-۳- : گامهای مطرح در برنامه ریزی راهبردی گردشگری ۹۸
- نمودار شماره ۶-۳- : ماتریس داخلی و خارجی ۱۰۸

فهرست نقشه‌ها

- نقشه شماره ۴-۱- : موقعیت استان در کشور قم ۱۱۸
- نقشه شماره ۴-۲- : موقعیت شهر قم در استان ۱۱۹
- نقشه شماره ۴-۳- : نقشه روند توسعه شهر قم ۱۲۳
- نقشه شماره ۴-۴- : نقشه امامزاده ها و زیارتگاه های قم ۱۳۹
- نقشه شماره ۴-۵- : نقشه بناها و اماکن مذهبی قم ۱۴۴
- نقشه شماره ۴-۶- : نقشه بناها و یادمان های قدیمی ۱۴۸
- نقشه شماره ۴-۷- : نقشه آرامگاه های تاریخی ۱۵۴
- نقشه شماره ۴-۸- : نقشه موزه ۱۵۶
- نقشه شماره ۴-۹- : نقشه جاذبه ها ۱۸۶
- نقشه شمار ۵-۱- : نقشه مسیرهای گردشگری پیشنهادی ۱۹۶
- نقشه شمار ۵-۲- : نقشه استراتژی پلان ۱۹۷
- نقشه شماره ۵-۳- : نقشه طرح های موضعی ۲۰۱
- نقشه شماره ۵-۴- : نقشه طرح های موضعی ۲۰۲

فصل ۱

مقدمه

انسان موجودی است پویا، روح و جسم آدمیان لحظه‌ای از تکاپو باز نمی ماند مگر در خواب و یا به هنگام مرگ. همین پویایی ذاتی انسان رمز پیشرفت مادی و معنوی اوست. پویایی انسان با تحرک و جابجایی همراه است که یکی از انواع این تحرک همان تحرک فیزیکی و جابجایی انسان بدون تغییر پایگاه اجتماعی و اقتصادی آن است که امروز به یک صنعت تبدیل شده و توریسم نام دارد (ناصری، ۱۳۷۵، ۲).

گردشگری، افزون بر اینکه از جمله فعالیت‌های اصیل و باستانی انسان است، در عین حال مهمترین عامل فرآیند توسعه با اثر مضاعف می‌باشد. چرا که علاوه بر جنبه‌های فرهنگی به عنوان یکی از فعالیت‌های سودآور اقتصادی و اجتماعی مورد توجه بسیاری از کشورهای جهان قرار داشته و تاثیر زیادی بر فضاهاى شهری دارد، حتی بنای اقتصادی برخی از کشورها بر پایه این صنعت استوار گردیده است. بر پایه داده‌های سازمان جهانی گردشگری دومین منبع درآمد ۴۰ کشور در حال توسعه از صنعت گردشگری است. کشور ایران به دلیل وجود آثار باستانی، تاریخی و فرهنگی از یکسو و تنوع زیستی پر دامنه‌اش از سوی دیگر مورد توجه جهانیان قرار دارد به طوری که جز ده کشور اول جهان از نظر منابع گردشگری به شمار می‌رود، این در حالی است که ایران با این موقعیت بر جسته از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

گردشگری انواع مختلفی دارد و شناخت انواع گردشگری برای برنامه ریزی در این عرصه اهمیت اساسی دارد. با توجه به نوع نظام حکومتی، مقررات و اعتقادات جامعه ایران امکان انواع گردشگری که به قصد تفریح و سرگرمی رواج دارد، فراهم نمی‌باشد و یا بسیار محدود است. لذا جذب

گردشگرانی با انگیزه های فرهنگی، تاریخی و مذهبی میسر و مطلوب به نظر می رسد. بنابر این ایران بخشی از برنامه های خود در این صنعت پر رونق را می تواند برای این قسم از گردشگران طراحی و برنامه ریزی کند (خسروی، ۴، ۱۳۸۴).

یکی از قدیمی ترین انواع این گردشگری ها، گردشگری مذهبی است که پتانسیل ها و ظرفیت های این نوع گردشگری در شهر های ایران فراوان و بسیار گران بهاست.

پیدایش، حیات، شکل گیری، رشد و توسعه شهرهای مذهبی محصول ارتباط متقابل و پیامدهای فضایی جهان بینی با محیط است (مومنی، ۱۴، ۱۳۷۸). شهر قم به عنوان دومین شهر مذهبی کشور یکی از این شهر هاست. بررسی سیر تکوینی و شکل گیری شهر قم نشان دهنده آن است که با توجه به تعامل و ارتباط متقابل بین شهر با مضمون مذهبی و محیط طبیعی صورت گرفته است. لذا علیرغم داشتن ظرفیت ها و جاذبه های فراوان جهت توسعه توریسم مذهبی، این شهر نتوانسته موفقیت چندانی را در این زمینه حاصل نماید.

۱-۱- بیان مساله

متخصصان صنعت گردشگری رشد اجتماعی انسان ها را اساسی ترین مسیر برای رشد گردشگری در دنیا می دانند. گردشگری در جهان ریشه تاریخی و مذهبی دارد و زیارت یکی از قدیمی ترین شکل های مهاجرت توریستی می باشد. این صنعت به عنوان یک صنعت فرا بخشی، فعالیت های مختلفی را در بر گرفته و با کلیه بخش های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و فرهنگی شهرها به طور مستقیم و غیر مستقیم تعامل دارد. لذا توریسم به عنوان ابزاری توانمند، امروزه نقش غیر قابل انکاری در شکل دهی و تغییرات محیط پیرامون ایفا می کند (خسروی، ۱۱، ۱۳۸۴). گردشگران نیز به عنوان استفاده

کننده از فضای شهری تاثیر فراوانی در شکل دهی فضای شهر دارند. هر میزان که استفاده گردشگران از فضا، امکانات، خدمات، تسهیلات و جاذبه های شهری بیشتر باشد، فضا و ساختار فضای شهری به سمت گردشگری بیشتر تمایل دارد. از سوی دیگر بدون شناخت نقش، ساختار و فضای شهری نمی توان به اهمیت و نقش گردشگران در شهر پرداخت.

صاحب نظران گردشگری در دنیا، چهار فضای کلی مبتنی بر فضاهای روستایی، کوهستانی، ساحلی و شهری را برای این صنعت تبیین کرده اند و به نظر می رسد که سرآمد انواع این گردشگری ها و پر مشتری ترین آنها گردشگری شهری باشد. به عبارتی بهتر مسافرت های شهری پله اول توسعه گردشگری بوده و ایجاد و توسعه فضاهای شهری مناسب، بازسازی فضاهای ظاهراً متروک به قصد زنده کردن جنبه های کهن جامعه از جمله آثار توسعه گردشگری بر شهرها می باشد (انوری آریا و نساج، ۱۳۸۶، ۱۵).

توسعه گردشگری هر کشوری بر اساس جاذبه های آن شکل می گیرد، لذا کشورهایی که به لحاظ وجود جاذبه های گردشگری از تنوع چندانی برخوردار نیستند تلاش می کنند که از کوچکترین عوامل در جهت توسعه و جذب گردشگر استفاده کنند. در این میان کشور ایران به لحاظ وجود ظرفیت ها و پتانسیل های بالقوه برای برنامه ریزی توریسم و توسعه ی آن، از برجسته ترین کشورهای دنیا محسوب می شود ولی بررسی ها نشان می دهد که توسعه توریسم در ایران با چالش های عمده و عدیده ای رو به روست و با توجه به ظرفیت های موجود نتوانسته از مزایای حاصل از آن بهره مند گردد، شهر قم نیز به عنوان قسمتی از پیکره این سرزمین نیز از این قاعده مستثنی نیست.

اساساً نقش شهر قم در مؤلفه های زیارت و گردشگری مذهبی، علمی و فرهنگی نهفته است. با وجود امکانات بالقوه در ابعاد مذهبی، فرهنگی و علمی محدودیت هایی که در مسیر توسعه شهر قم وجود دارد، مانع توسعه توریسم به ویژه توریسم مذهبی در آن شده است و باعث شده علیرغم تعداد قابل توجه گردشگری که به این شهر سفر می کنند، جاذبه لازم برای اقامت طولانی مدت برای آنها فراهم نباشد و در نتیجه شهر بیشتر حالت عبوری و گذرا پیدا کرده است و بدین ترتیب از قابلیت های توسعه توریسم و برخورداری از مزایای آن که می تواند در آینده موجب توسعه و رشد شهر در ابعاد گوناگون گردد، بی بهره باشد.

لذا با توجه به وضعیت مذکور، بررسی آمار و ارقام، تأثیر اقتصادی و زمان اقامت گردشگران به نظر می رسد که این شهر نتوانسته است از پتانسیل ها و مزیت های نسبی بالای خود در این زمینه استفاده کند. عدم وجود برنامه ریزی، کمبود امکانات اقامتی و خدمات زیر بنایی، نبود جاذبه های کالبدی، ساختار ضعیف ارتباط عناصر گردشگری و ناشناخته بودن پتانسیل های گردشگری مذهبی از جمله موانع عمده عدم توسعه توریسم و بهرمندی از سایر منافع آن می باشد.

بنابراین با توجه به نقش شهر قم و وجود قابلیت ها و پتانسیل های گردشگری مذهبی، کوشش در جهت برنامه ریزی ارتقا ظرفیت های گردشگری مذهبی شهر قم امری ضروری به نظر می رسد که می تواند در طول زمان مشکلات و نارسایی های این بخش را برطرف نموده و افق های تازه در گسترش توریسم و به تبع آن توسعه شهری و رشد اجتماعی و اقتصادی برای شهر قم به بار آورد.

۱-۲- اهداف تحقیق

- ۱- شناسایی و ارتقا پتانسیل های توریسم مذهبی شهر قم
- ۲- توسعه توریسم مذهبی از طریق ایجاد فضاهای کالبدی مناسب
- ۳- توسعه شهر قم از طریق توسعه توریسم

۱-۳- سئوالات

- ۱- ظرفیت ها و پتانسیل های توریسم شهر قم کدامند؟
- ۲- ساماندهی کالبدی شهر چه میزان در توسعه توریسم موثر است؟
- ۳- آیا توسعه توریسم منجر به توسعه شهر قم می گردد؟

۱-۴- پیشینه تحقیق

توسعه گردشگری شهر قم به دلیل جوان بودن این فعالیت از یک سو، وابستگی آن به بخشهای مختلف و فقدان تجربه های لازم در این زمینه تا حدی دشوار و پیچیده است. با این حال برای دستیابی به موقعیت مطلوب، استفاده از تجارب عام در زمینه توسعه توریسم، توجه به مطالعاتی که تاکنون در ایران و در مورد شهر قم طی شده، می تواند راهنمای خوبی برای هدف پژوهش به شمار آید.

بررسی و مطالعه ی تحقیقاتی که توسط انجمن های علمی، دانشگاه ها و سایر موسسات پژوهشی در قالب مقالات، کتب، مجلات تخصصی و پایان نامه های دانشگاهی در جهت توسعه گردشگری

صورت گرفته بیانگر آن است که بیشترین گرایش در تحقیقات گردشگری به موضوعات زیر اختصاص دارد:

توسعه گردشگری، مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری، نقش گردشگری در توسعه اقتصادی، بازاریابی و تبلیغات، اکوتوریسم، اثرات زیست محیطی گردشگری و نظام اطلاعاتی در گردشگری.

در این میان مطالعاتی که مرتبط به موضوع پژوهش حاضر بوده و از آنها استفاده شده است، در قالب موضوعات زیر به این شرح می‌باشد:

- در خصوص موضوع برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری:

۱- کتاب گردشگری شهری تالیف دکتر علی موحد.

کتاب مذکور با طرح مباحث نظری و پایه‌ای در برنامه‌ریزی گردشگری و به مدد بررسی نمونه‌های موردی، بر اهمیت و نقش گردشگری و تاثیر آن بر شهرها پرداخته است.

۲- رحیم حیدری چپانه، ارزیابی برنامه‌ریزی صنعت توریسم در ایران، پایان‌نامه دکتری تخصصی، استاد راهنما: دکتر کریم حسین زاده دلیر، دانشگاه تبریز.

این پژوهش در قالب پایان‌نامه دکتری به بررسی، تحلیل و ارزیابی صنعت توریسم در ایران پرداخته و با بررسی پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های گردشگری در ایران به ارائه سیمایی از وضعیت توریسم در ایران پرداخته و مهمترین دلایل ناکامی برنامه‌های توسعه توریسم در ایران را بر می‌شمارد.

۳- سید مسعود ناصری، شناسایی موانع موثر توسعه صنعت توریسم ایران و طراحی الگوی تبیینی برای گسترش جذب توریست، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر محمد حقیقی، دانشگاه تربیت مدرس.

۴- جواد دخیلی کهنمویی، بررسی راهکاهای توسعه توریسم در آذربایجان شرقی، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر میرستار صدر موسوی، دانشگاه تبریز.

این پایان نامه با شناخت قابلیت های توسعه توریسم استان آذربایجان به ارائه پیشنهاد در جهت گسترش توریسم پرداخته است.

- در خصوص بحث گردشگری شهر قم :

۵- حسین خسروی، بررسی توانمندیهای گردشگری استان قم و اثرات آن در توسعه این استان، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر رحمت الله نقشی زاده، دانشگاه شهید بهشتی.

یافته های این پژوهش نشان می دهد که پتانسیل ها و ظرفیت های گردشگری استان قم کدامند و اثرات آن را بر توسعه استان بررسی می کند و نشان می دهد که یکی از عوامل اصلی عدم گسترش و رونق صنعت گردشگری در استان، مقوله فرهنگ پذیرش گردشگر است.

۶- مطالعات طرح جامع گردشگری استان قم، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان قم.

هدف از تنظیم این مطالعات، دستیابی به دورنمای توسعه گردشگری و اکتشافات موقعیت گردشگری در استان قم است. این بخش در پی آن است که نقش تأثیر گردشگری را برای استان قم تفسیر و براساس آن هدفها و راهبردهای بلندمدت توسعه گردشگری را ترسیم کند.

- در خصوص موضوع گردشگری مذهبی :

۷- محسن مومنی، ساختار و کارکرد گردشگری مذهبی- فرهنگی و ضرورت مدیریت یکپارچه در کلان شهر مشهد، مجله جغرافیا و توسعه.